

JURČIŠINOVÁ, Nadežda. *Juraj Kello-Petruškin na Šariši*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2017. 194 s. ISBN 978-80-555-1884-8.

Liptovský Trnovec a Bardejov spája osobnosť Juraja Kello-Petruškina, evanjelického farára, národného buditeľa, obrancu slovenského národa, cestovateľa, spisovateľa, básnika, prekladateľa. Cez rodnú dedinu preteká potok Petruška. Týmto pomenovaním sa inšpiroval liptovsko-trnovský rodák z roľnícko-remeselníckej rodiny a prijal pseudonym Petruškin (pri svojej publikačnej činnosti používal aj iné označenia). Do Bardejova prišiel v roku 1874. Ostal tu aj do svojej smrti v roku 1898, kde je aj pochovaný na evanjelickej cintoríne. Teda v tomto roku 5. januára uplynulo už 110 rokov od tejto skutočnosti.

V predvečer tohto výročia Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove vydalo monografiu *Juraj Kello-Petruškin na Šariši* z pera vysokoškolskej pedagogičky Doc. PhDr. Nadeždy Jurčišinovej, PhD., z Katedry novovekých a najnovších slovenských dejín Inštitútu histórie Filozofickej fakulty v Prešove Prešovskej univerzity v Prešove. Monografia o Kellovi je vyústením vedeckého záujmu autorky o túto osobnosť v posledných rokoch. Aj keď samotná autorka uvádza, že „monografia je určená študentom vysokých a stredných škôl, ako aj širšej verejnosti“, v prípade Bardejova by mali tieto skupiny príjemcov diela tvoriť vyrovnané society. Monografia by si mala nájsť svoju cestu do knižníc všetkých základných a stredných škôl v bardejovskom okrese, knižníc kresťanských cirkví, kultúrnych a iných vzdelávacích inštitúcií a poznania chtivých obyvateľov. Preto bolo logické, že uvedenie publikácie sa uskutočnilo 25. júna 2018 v Okresnej knižnici Dávida Gutgesela v Bardejove za značného záujmu verejnosti i médií.

Nateraz posledný najvýraznejší záujem predstaviť život a dielo Juraja Kellu, ktorý zo svojich 54 rokov života obetoval Bardejovu 24 rokov, bol rok 1952. V uvedenom roku kultúrny Spolok Svojina, ktorého hýbateľom bol Emil Korba (* 1930 Bardejov – † 1978 Bardejov; v tom čase študent teológie na Teologickej fakulte v Prahe a autor už rozsiahlej publikovanej básnickej tvorby), inicioval aj v súčinnosti s vtedajším MsNV v Bardejov Rok bardejovských jubileí. V rámci neho sa venovala pozornosť

trom osobnostiam – ThDr. Jánovi Andraščíkovi (* 1799 Lipovce – † 1853 Bardejov), rímskokatolíckemu kňazovi, národnému buditeľovi, Béliovi Kélerovi (* 1820 Bardejov – † 1882 Wiesbaden, Nemecko), hudobnému skladateľovi, huslistovi, dirigentovi a organizátorovi hudobného života a spomínanému Jurajovi Kellovi, evanjelickému farárovi a národnému buditeľovi. O všetkých troch osobnostiach sa o. i. konali na miestnych ZDŠ a stredných školách prednášky. Pamätná tabuľa Jurajovi Kellovi síce bola inštalovaná na budove evanjelickej fary, ale v dôsledku asanácie domovej zástavby Dlhého radu bola daná do depozitu a dodnes nebola opätovne inštalovaná s dodatkovou informáciou na novo postavenej evanjelickej farskej budove.

Nadežda Jurčišinová text monografie rozdelila do dvoch hlavných kapitol: Prvá kapitola *Juraj Kello v Liptove a v zahraničí* (s. 15-58) je venovaná životnej púti Kellu pred príchodom do cirkevného zboru Evanjelickej cirkvi a. v. (CZ ECAV) v Bardejove. Tvoria ju tri podkapitoly: *Detstvo a prvé roky štúdia*, *Opäť v rodnom Trnenci* (s. 15-25) a *Štúdium teológie a prvé kroky v kňazskom povolani* (s. 42-57). Autorka predstavila rodisko i rodinné zázemie Kellu, ktoré vytváralo jeho charakterový rozmer a rozmer viery. Predstavuje jeho nadanie, ktoré neostalo bez povšimnutia. Prvé skúsenosti s učiteľským povolaním i divadelnými aktivitami. V rodisku sa začal venovať aj prvým publikačným aktivitám. Napísal svoje básnické prvotiny. Ba začal aj prekladať. Liptov v čase detstva a mladosti Juraja Kellu bol národne uvedeným regiónom. Kello sa vypracoval na uznávaného kultúrno-osvetového pracovníka. Osobitnú pozornosť venuje autorka Kellovmu rozhodnutiu ísť študovať evanjelickú teológiu na teologické fakulty v Nemecku. Vtedy už mal 27 rokov. A hoci Juraja Kellu učiteľská práca naplňala, rozhodol sa pre povolanie kňaza, ktoré naplnil svojou húževnatosťou riešiac aj finančné nedostatky a ďalšie prekážky. Počas štúdia v Nemecku si robil Kello podrobné poznámky, ktoré práve v Bardejove spracoval do cestopisu a na pokračovanie vychádzal v časopise Orol. Počas štúdia nezanevrel ani na básnickú tvorbu.

Druhá kapitola monografie má príznačný názov *Pôsobenie Juraja Kellu na Šariši* (s. 59-164), ktorú tvoria štyri podkapitoly. Oblasť Šariša v druhej polovici 19. storočia prechádza dosť odlišným vývojom v politickom, ekonomickom i spoločenskom živote. Tieto skutočnosti autorka rozoberá v podkapitole *Šariš a jeho dejiny do konca 19. storočia* (s. 59-76). Druhá podkapitola *Juraj Kello v Bardejove* (s. 77-100) približuje ťažiskové obdobie v jeho živote späté s pôsobením v CZ ECAV v Bardejove. Samotné povolanie Juraja Kellu nebolo jednoduchým procesom. Autorka na základe bádania v archívoch približuje zložitú situáciu evanjelikov v Bardejove. V tom období tu nebol jednoliaty jednorečový cirkevný zbor, ale maďarský, nemecký a slovenský. Táto situácia nie je širšej verejnosti detailnejšie známa, preto ide aj v tomto smere o cenný prínos monografie. Kello prišiel do Bardejova v čase, keď už tu bol v roku 1808 posvätený nový tolerančný kostol. V tomto roku uplynie od tejto udalosti 210 rokov a 220 rokov od začatia jeho výstavby. Juraj Kello sa ukázal ako duchovný pastier s diplomatickým talentom, ktorý vedel brániť evanjelikov – Slovákov a zároveň citlivo vnímal aj veriacich hlásiacich sa k iným rečiam. To už je ústredná myšlienka tretej podkapitoly *Evanjelický kňaz Juraj Kello* (s. 101-141). Kellovo pôsobenie autorka podáva aj na podklade dokumentov seniorátu a celkovej situácie v dištrikte. Posledná podkapitola *Prejav Jellovho záujmu o život ľudu na Šariši* (s. 142-164) podáva ľudovo-výchovnú a spisovateľskú činnosť. Zaujímavý je zápas Kellu o školy na dedinách

s obyvateľstvom evanjelického vierovyznania. Dbal o to, aby deti vzdelávali podľa okolností kvalitní učitelia. Presviedčal rodičov o potrebe dať vzdelanie svojim deťom ako potrebnú súčasť ich života. Hľadal cesty spolupráce s Bardejovčanmi rímskokatolíckeho vierovyznania. Dozvedáme sa aj o Kellovom bádani v jazykovednej oblasti. Zasielaním článkov americkým Slovákom informoval o žalostnom postavení tohto ľudu. Práve takéto okolnosti stáli pri jeho závere pozemskej púti. V tejto podkapitole sa pred očami čitateľa rozvinie obraz húževnatej, systematickej a odvážnej práce Juraja Kellu pre pozdvihnutie Slovákov na Šariši. Kellovej pozornosti neušli ani šarišské porekadlá či ďalší národopisný materiál. Keď v roku 1883 prišiel na post regenschoriho, organistu a zbornajstra v chráme sv. Egídia v Bardejove čerstvý absolvent Varhaníckej školy v Prahe ambiciózny Oldřich Hemerka, upriamil jeho pozornosť na zbieranie a zapisovanie ľudových piesní na Šariši. Juraj Kello sa zaslúžil o to, že O. Hemerka ich zaslal do Matice slovenskej v Martine a do vydávanej edície Slovenské spevy. (Hemerka túto svoju aktivitu rozšíril ešte o prvý muzikologický pohľad na tieto ľudové piesne a napísal článok do pražského odborného hudobného časopisu Dalibor. Zapísaným ľudovým piesňam sa Hemerka neskôr vrátil a upravil pre klavír a vydal tlačou.) Obe kapitoly obsahujú detailný poznámkový aparát.

Okrem Úvodu (s. 9-13) a Záveru (s. 165-167) monografiu dopĺňa precízne vypracovaný *Súpis prác Juraja Kellu-Petruškina uverejnených v slovenskej tlači* (s. 168-173) a text *Memoranda slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi bardejovskej zo 4. augusta 1895* (s. 182-185). Čitateľ monografie má k dispozícii *Zoznam bibliografických odkazov* (s. 174-181), ktorý každému záujemcovi o túto osobnosť ponúka fundovaný základ pre štúdium i ďalšie bádanie. Pri práci so zdrojom Kolektív: *Dejiny Bardejova* z roku 1975 je potrebné práve častiam o náboženstvách a kultúrnych etapách vývoja venovať kritickú pozornosť, pretože z ideologického dôvodu sú podávané často chybné údaje. Významným zdrojom bádania sa autorke stali okrem iných pramenných zdrojov predovšetkým Archív CZ ECAV ma Slovensku, Bardejov a Literárny archív Slovenskej národnej knižnice Martin. K rýchlej orientácii v monografii slúži *Menný register* (s. 186-189) a *Miestny register* (s. 190-192).

Monografiu sprevádza aj dostatočná čierno-biela fotografická dokumentácia a reprodukcia dobových pramenných dokumentov. Škoda, že sa nepodarilo objaviť portrétnu alebo skupinovú rodinnú fotografiu Juraja Kellu.

Po štúdiu PhDr. Andreja Kostolného *Poštúrovský básnik Petruškin. Literárna štúdia, poézia, ukážky z prózy*, ktorú autor spracoval počas pôsobenia v Bardejove na Štátnom gymnáziu v rokoch 1940 až 1944 a vydal Tranoscus v roku 1946 je recenzovaná monografia dôležitým príspevkom k ucelenému pohľadu na život a dielo Juraja Kellu - Petruškina, ktorým sa vinie motto „*Zásadou žitia môjho bolo, je, i bude: za cirkev a národ všetko!*“

N. Jurčišinová práve pri štúdiu materiálov o Národopisnej výstave československej v Prahe v roku 1895, na ktorej boli prezentované artefakty zo Šariša, sa stretla s menom Juraja Kellu. Vedecká akribia a zvedavosť sa premietli do náročného procesu postupného odhaľovania tejto dovtedy pre autorku neznámej postavy pôsobiacej v Bardejove (nechýbala pri tom ani návšteva Kellovho hrobu na bardejovskom evanjelickom cintoríne). Monografia má pevnú väzbu, na obálke dominuje reprodukcia výtvarného diela akvarelu *Bardejov*, čo je kolorovaná kresba Viktora Miškovského z roku 1894, ktorej originál sa nachádza v Krajskom pamiatkovom úrade

na Budínskom hrade v Budapešti. Na zadnej strane obálky je portrétna fotografia a pedagogický i vedecký profil autorky.

Monografia je cenným príspevkom do úsilia zaplniť biele miesta v poznaní aj nedávnej minulosti mesta Bardejov zapísaného do Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO a jeho osobností, ktorým vďačíme za rozvoj nielen v materiálnej, ale predovšetkým v duchovnej, kultúrnej a spoločenskej oblasti. Ďalším prínosom monografie je aj autorkin čitateľsky pútavý štýl, ktorý vedie vnímavého záujemcu k úvahe ako sa na životných osudoch Juraja Kellu - Petrušina povzbudiť i poučiť.

Silvia Fecsková